

KİTLE TURİZMİ ve EKOLOJİK TURİZMİN KAVRAM, MİMARİ ve ÇEVRESEL ETKİLER BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Pınar KISA OVALI

Trakya Üniversitesi Müh. Mim.Fak., Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı, Edirne
pinarkisaovali@trakya.edu.tr

ÖZ

Küresel ölçekli çevre sorunları yaşadığımız günümüzde, kaynaklarımızı gelecek nesillere bozulmadan aktarmak bir zorunluluktur. Bu kapsamda turistlere; gerçekleştirecekleri turistik eylemin ve bekledikleri konfor seviyesinin, nasıl bir turizm türüne ve turistik organizasyona dahil olduğu anlatılmalıdır. Ancak bu şekilde kişilerin sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlu turizm türlerine yönelmeleri sağlanabilir.

Bu amaçla çalışmada; kitle turizmi ile ekolojik turizm kavramları tanımlanarak, her iki turizm türünün genel özellikleri, buna bağlı gelişen mimarileri ve olası çevresel etkileri, tablo sisteminde karşılaştırmalı olarak belirtilmektedir. Kişilere kendi turistik eylemlerini değerlendirme olanağı sunan çalışmanın, turistlerin çevre ve turizm konusundaki bilinçlerini arttıracacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Kitle turizmi, Ekolojik turizm, Turist, Çevresel etki

ABSTRACT

A COMPARISON OF MASS TOURISM AND ECOLOGIC TOURISM WITH REGARD TO CONCEPTUAL, ARCHITECTURAL, AND ENVIRONMENTAL IMPACTS

In those days that we have global-wide environmental problems, it is an obligation to transfer our resources to new generation in good condition. For this reason, the touristic action they realize and the comfort level they expect, types of tourism and types of an organization they are included in should be told to tourists. Only this way, individuals may lead to tourism types adaptable to their continuity rules.

Therefore, in this study, by defining mass tourism and ecologic tourism concepts; the general features of both tourism types, their architecture based on those features, and their possible environmental impacts are presented comparatively in figures. This study, which enables individuals to evaluate their own touristic action, is expected to increase tourists' consciousness about environment and tourism.

Key Words: Mass Tourism, Ecologic Tourism, Tourist, Environmental Impact

1. GİRİŞ

Çok boyutlu bir kavram olan turizm, insanların günlük yaşamlarını sürdürdükleri çevrelerden ayrılarak sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri içeren bir süreci değişik çevrelerde yaşamalarını ve kısa-orta-uzun süreli olarak konaklamalarını ifade etmektedir. Ziyaret ettiği ülkede 24 saatten fazla zaman geçirerek, bir tesiste konaklayan ve kişisel amacına uygun eylemleri gerçekleştiren kişiye de turist denmektedir [1].

Turist kitlelerinin gelişen koşullarına bağlı istemleri tarih boyunca turizm sektörüne yön vermiş; ulaşım, pazar, planlama ve tasarım çalışmaları bu istemler doğrultusunda gerçekleşmiştir. Örneğin: Aristokratik turizm lüks ve pahalı otelleri, sosyal turizm vasat konforlu ve ucuz konaklama tesislerini, kitle turizmi tatil köylerini ve kampingleri geliştirmiştir [1].

Kitle turizminin, yoğun turist nüfusunu aynı kısa sezonda genellikle kıyı mekanı üzerinde inşa edilen tatil köyü, otel veya temalı otellerde konaklatma, yedirme-içirme, eğlendirme, gezdirme ve para harcatmaya dayanan pazar politikası, bu alanlar üzerinde taşıma kapasitelerini zorlayan ve bazen aşan kullanımları ortaya çıkarmıştır. Tüketim ağırlıklı bu turistik süreç;

- Yapılaşma bakımından betonlaşmaya bağlı görsel kirlilik,
- Ekolojik çevreye dağılım, yoğunluk, kaynak kullanımı bakımından çevresel kirlilik,
- Kirliliğe bağlı tür kayıpları ve ekolojik dengenin bozulması,
- Sosyo-kültürel farklılıklar ve beklentilerin uyuşmaması bakımından kültürel bozulma olarak kendini göstermiştir.

Gerek turizm eylemleriyle gerek diğer etmenlerle Dünya kaynaklarının kirlenerek tükenme tehlikesiyle karşı karşıya kalması

doğal sınırlar konusundaki çevre bilincini arttırmıştır.

Bunun turizm sektörüne yansımaları; doğal çevre bilinci yüksek, kültürel çevre verilerine daha fazla önem veren, konfor beklentisi öncelikli olmayan, farklılık arayışı içinde olan yeni bir turist tipi ve buna cevap verebilecek turizm türü şeklinde olmuştur [2]. Bugün dünya ülkeleri çevresel kaynaklara daha saygılı, çevreyi kullanırken sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlayan turizm türlerini (sürdürülebilir turizm, çevreci turizm, ekoturizm gibi) ve bunların mimarilerini tartışarak, planlamalarını bu doğrultuda gerçekleştirmektedir.

Çalışma kapsamında biri diğerinin gerekçesini teşkil eden, karşıt karakterli iki turizm türünün farklı turist profillerine, çevresel kalitelere ve ekonomik beklentilere paralel geliştiği, dolayısıyla farklı tasarım ölçütleri, mimariler ve çevresel etkiler oluşturduğu karşılaştırmalı olarak ortaya konmaktadır.

Amaç tüm dünyada ve ülkemizde iyi planlanamaması yanında yaygınlığı sebebiyle çevresel kalitelerin bozulmasına neden olan kitle turizminin terk edilmesini önermek değildir. Gelecekte de var olacak kitle turistine hizmet edecek mevcut yatırımların yeterliliği vurgulanırken, turizm sektörünün sürdürülebilirlik kapsamında gelişen ekolojik turizme yönelmesinin gerekliliği; turist, mimari ve çevre ile ilişkilendirerek ortaya konmaktadır.

Kitle turizminin karşılaştırma olanağı sağlayan verileri yaşanmış bir sürecin gerçekliği üzerine temellenirken, ekolojik turizmin verileri, tanımlanan amaçlar doğrultusunda planlı olarak geliştirilmesi hedeflenen ve kısmen uygulanmaya başlanan bir turizm türünün iyimser kabulleri çerçevesinde ele alınmıştır. Sınırlamalar bakımından çevresel etkiler;

doğal çevre, yapılı çevre ve sosyo-kültürel çevre kapsamında ele alınmakta, ekonomi, finansman, işletme ve hukuki etkilere değinilmemektedir.

Turistlerin bilinçlendirilmesi yoluyla ekolojik turizmin hedef kitesinin ve çevreyle uyumlu mimari yapılaşmaların oranının artacağı, dolayısıyla çalışmanın kendi gerçekliğini artıracığı düşünülmektedir.

2. KİTLE TURİZMİ VE EKOLOJİK TURİZM KAVRAMLARI

Yirminci yüzyılın ilk yarısında başlayan ve turizm sektöründe bir başlangıç olarak kabul edilen kitle turizmi, 1960'lerden sonra işçi ve orta gelir sınıfı insanların öncülük ettiği bir turizm türü olmuştur. Endüstri devrimiyle gelir düzeyindeki ve boş zamanlardaki artış ile özellikle hava taşımacılığının toplum kullanımına sunulması, kitlelerin seyahat etmesine, maliyetlerin azalmasına olanak tanımış ve kitle turizmi kendine özgü bir organizasyon ve pazar oluşturmuştur [3].

Almanya ve İskandinav ülkelerinde başlayıp gelişen kitle turizmi sonraları Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Kanada'da hızla yaygınlaşmış, gelişim yönü, gelişmiş ülkelere; Amerika'dan Avrupa'ya; Kuzey ve Batı Avrupa'dan – Akdeniz Bölgesi'ne; yani kentsel alanlardan kırsal alanlara veya deniz kıyılarına doğru olmuştur [3].

Günümüze değin sürekli gelişen ve büyük insan topluluklarınca benimsenen kitle turizmi; hızlı ulaşım ağı, iyi ve kaliteli organizasyon, kaliteli konaklama, nitelikli kaynak (doğal-yapay-kültürel) ve düşük maliyetler gibi sıralanabilecek istemler içinde pazarını oluşturmuştur. Buna bağlı olarak ortaya çıkan yoğunluklar, çevre kayıpları, alt ve üst yapı gereksinimleri, mimari mekân kaliteleri, eğitilmiş iş gücü, rekabet ortamı, pazar payı, reklam ve daha birçok etmen planlamanın başarısı açısından ileriye dönük olarak ön görülmesi gereken unsurlardır.

50 yıldan az bir süredir pek çok ülke tarafından benimsenen kitle turizminde ön görülen yeterli yapılamaması sonucu; ekonomi ve ekoloji olumsuz etkilenmiş, kişisel yararlar kamu yararının önüne geçmiş ve kısa süreli avantajlar geleceği olumsuz etkilemiştir [4].

Küresel ısınma, iklim değişikliklerine bağlı doğal afetler, flora-fauna tür kayıpları ve yaşanan enerji krizleri doğal kaynaklar konusundaki toplum bilincini değiştirmiş, çevreye daha duyarlı ve saygılı yaşam tarzları benimsenmiştir. Turizm de bu yeni oluşum içinde yerini almış ve sektör için alternatif arayışlarına başlanılmıştır. Sürdürülebilir turizm, yumuşak turizm ve alternatif turizm gibi adlarla nitelenen özde aynı amacı temsil eden bu kavramlar çalışma içinde ekolojik turizm olarak adlandırılmaktadır.

Kitle turizmine bir tepki olarak gelişen ekolojik turizm çevresel, sosyal ve ekonomik ilişkiler bütünü olarak değerlendirilmektedir [5]. Temelinde ekolojik sistem dengelerini korumaya yönelik, doğa-insan-çevre ve turizm faaliyetleri arasındaki etkileşimleri yararlı kılmayı amaçlayan, devinimsel etkiyi en azda tutmaya çalışan, ılımlı şekilde ekonomik gelişmeyi destekleyen, yerel girişimci ağırlıklı, çevreye, sosyo-kültürel yapıya duyarlı, uzun vadede kademeli olarak gerçekleştirilebilecek, küçük ölçekli bir turizm türü olarak nitelenebilir [2].

2002 yılını uluslararası ekolojik turizm yılı ilan eden Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, konuyla ilgili olarak Dünya Turizm Örgütünü (WTO) görevlendirmiştir. Dünya Turizm Örgütü ekolojik turizmin bileşenlerini [6];

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak,
- Yerel halkın refahını gözleterek, turistlerin ve yerel halkın bilinçlendirilmesini sağlamak,

- Yerel halk ve turistin turizm sektörü içinde sorunlu hareket etmesini sağlamak,
- Küçük ölçekli işletmeler ile küçük turist gruplarına hizmet etmek,
- Turizm yönetimine yerel ölçekli katılımın önemini vurgulamak,
- Mülkiyetlerin ve istihdam olanaklarının yerel halk lehinde gelişmesini gözetmek,
- Geri dönüşümü olmayan kaynakların kullanımını en düşük düzeyde tutmak olarak tanımlamaktadır.

Yine Dünya Turizm Örgütüne göre ekolojik turizmin amacı [6].;

- Turizmin doğal ve geleneksel yapılı çevrede oluşturduğu tahribatın e alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğal, yapılı ve sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın gereksinimlerini karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişmesi gereken bir ticaret eylemi olarak görülmesini sağlamak,
- Turizmin yerel halka ekonomik katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi,
- Turizm gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitelerini artıracak şekilde gelişmesinin sağlanması,
- Turizmin alt-üst yapı yatırımlarının çevreyle, doğal ve sosyo-kültürel yapıyla uyumlu ve bunları korur nitelikte gerçekleşmesi,
- Turizmin olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla doğal, yapılı ve sosyo-kültürel çevreye yönelik uzun süreli kontrol ve değerlendirme programları oluşturularak, desteklenmesi,
- Koruma kapsamındaki alanların yönetimi için kaynak oluşturulmasıdır.

Bu kapsamda ekolojik turizmin hedef kitlesini oluşturan çevreci turistin, koruma bilinci içinde, psikolojik ön hazırlıklarını yapmış olarak, doğaya dayalı spor ve kültür öğrenimi amaçlı aşağıda belirtilen eylemleri

gerçekleştirmesi (Resim 1,2).

- Dağ tırmanışı
- Dağ yürüyüşü
- Akarsu sporu
- Atlı doğa turu
- Kuş gözlemi
- Foto safari
- Yaban hayat gözlemi
- Yerel dil ve kültür öğrenimi

beklenmektedir [7],

- Botanik gezileri
- Bisiklet gezileri
- Mağara gezileri
- Sualtı dalış
- Olta balıkçılığı
- Yamaç paraşütü
- Tarımsal eylemler
- Balon gezileri
- Elsanatları öğrenimi

Resim 1. Dağ Yürüyüşü (küçük ölçek, bireysel planlama, ön hazırlık, uzman destek)

Resim 2. Yerel kültürle etkileşim (dil-kültür öğrenimi, yerel girişimci hizmeti)

3. KİTLE TURİZMİ ve EKOLOJİK TURİZMİN TURİST PROFİLLERİ

Toplumlar turizm uygulamalarının planlanamamasından veya yanlış planlanmasından, yoğun ve uygunsuz kullanımlar yanında çevre koruma bilincinin eksikliğinden kaynaklanan olumsuz etkileri fark ederek, bu sorunları gidermeye yönelmişlerdir. Çözüm süreçlerinde turist tutum ve davranışlarını, bunların çevre ve pazar üzerindeki etkilerini tartışmaya başlamışlardır [8].

Turist beklenti ve eğilimlerinde, toplumun veya belirli bir grubun kültür öğeleri ile kişisel özellikler yönlendirici olmaktadır. Kişinin toplum içindeki sosyal sınıfı, eğitim düzeyi, yaşı, dini, ve kültürel yapısındaki farklılıklar beklentilerin çeşitliliğini artırmaktadır. Bu çeşitliliğe karşın temelde uluslararası turistin tercihlerinde[1] ;

- Daimi eylem yerine tam bir rahatlama,
- Tümüyle yabancı bir ortam yerine, bilindik yerlerde seyahat etme (yeniliğe karşı aşinalık arayışı),
- Tek başına seyahat etme yerine, grup seyahati tercih etme (otonomiye karşı bağımlılık),
- Düzensizlik yerine düzen beklentileri görülmektedir.

Bu özelliklere sahip turistler, genelde kitle turizminin hedef kitlesini oluşturmakta ve kitle turizmi için iki tür turist profili tanımlanmaktadır. Bunlar [9];

1. Organize Kitle Turisti: Ortamsal küresine bağlı, serüvenci-yenilikçi olmayan, programı önceden belli bir paket tura bağlı olan ve kendi başına karar vermede özgür olmayan, turist olarak geldiği çevreden maksimum aşinalık bekleyen turist grubudur. Dolayısıyla, konaklama ve diğer turistik tesisler ile rekreasyon alanları alıştığı ve beklediği konfor, güvenlik düzeyinde tasarlanmalıdır. Dışa kapalı, içe dönük eylemlerin gerçekleşebileceği otel ve tatil köyü zincirleri bu turiste hitap etmektedir (Resim 3,4).

Resim 3. Tatil köylerinde animasyon gösterileri ile turist eylemlerinin içe dönük olarak önceden planlanması

2. Bireysel Kitle Turisti: Organize kitle turistin özelliklerini taşımakla birlikte, gittiği yöredeki yeniliklere biraz daha açık bir turist profilinden söz edilmektedir.

Resim 4. Bilindik Sportif Etkinlikler

Ekolojik turizmin müşterisi “alternatif gezgin”, “sağduyulu gezgin”, “duygusal gezgin” gibi adlar almaktadır. Ekolojik turizmin hedef kitlesini de iki tür turist profili oluşturmaktadır. Bunlar [9];

1. Başiboş Gezenler: Kendi ülkelerinde alışkın oldukları yaşam tarzından çok uzak bir yaşam tarzını risk alarak başka bir ülkede yaşamayı tercih ederler. Konfor beklentileri yoktur, farklılık arayışları maksimumdur.

2. Maceracı-Keşifçiler: Turistik kurumlardan kaçınırlar, çok yer gezip, farklı insanlarla ve kültürlerle tanışmayı denerler. Halkla birlikte yaşamayı tercih ederler. Yenilikçilik en üst seviyededir. Aşinalık ve alışkanlık ise hiç yoktur. Dışa dönük bir yaşam tarzı baskındır.

Ekolojik turizm için tanımlanan her iki turist profili de özünde bireysel kararların baskın olduğu, doğa içinde yapılan sportif eylemlere ve kültürel içerikli gezilere düşkün, gezeceği ülkeyle ilgili bir ön hazırlık yapan, doğal kaynaklara karşı saygılı, çevre koruma bilinci gelişmiş bireyleri tanımlamaktadır. Çalışma içinde

ekolojik turizmin hedef kitlesi “çevreci turist” olarak adlandırılmaktadır.

Bu turist gittiği yerlerde kendi çevresine benzeyeni değil, yöreye özgü olanı aramaktadır. Amaç değişik uygarlıkları tanımak, kültür varlıklarını anlamak, farklı iklim koşullarını yaşamak ve doğada doğayla uyumlu sportif etkinlikler gerçekleştirmektir [10], (Resim 5,6,7).

Resim 5. Yaban Hayatı Gözlemi

Turist profilleri bakımından tablo 1’de karşılaştırılan turizm türleri; turistik amaç ve beklenti, çevre koruma bilinci ve kültürel etkileşim konularında farklı bakış açıları sergilemektedir.

Kitle turistinın tüketim odaklı, çevreci turistin karşılıklı fayda anlayışına dayalı, koruyarak kullanma odaklı beklentiler içinde olduğu görülmektedir.

Resim 6. Yamaç Paraşütü- Ölüdeniz

Resim 7. Yerel Girişimci ile kültürel etkileşim

Tablo 1. Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Turist Profillerinin Karşılaştırılması
([3], [8], [9], [11]).

	KİTLE TURİZMİ	EKOLOJİK TURİZM
Turist Tutum Ve Davranışları	<ul style="list-style-type: none">• Kitle turisti• Orta sınıf toplum katmanı• Bilinçsiz çıkarıcı turist profili• Boyun eğen• Konfor beklentisi var• Standart konaklama kalitesi istemi• Belirli program• Turist yönlendirilir• Gözlem• Zihinsel hazırlık düşük• Yabancı dil öğrenimsiz• Tüketim odaklı• Gürültülü• Kültürel etkileşim az• Genel tatil hatırası• Çevre bilinci az gelişmiş• Düşük maliyet beklentili• Standart güven duygusu	<ul style="list-style-type: none">• Çevreci turist• Toplumun her sınıfı• Maceracı, çevreci turist profili• Kendi yönlendiren• Konfor beklentisi öncelikli değil• Halk içinde konaklama istemi• Kendiliğinden oluşan program• Turist karar verir• Deneyim• Zihinsel hazırlık yüksek• Dil öğrenimli (yerel dil)• Gezip, görüp tanımak odaklı• Sessiz, sakin• Kültürel etkileşim hedefli• Denenmemiş öznel hatıra• Çevre bilinci gelişmiş• Maliyet beklentisi geri planda• Optimum güven duygusu

4. KİTLE TURİZMİ ve EKOLOJİK TURİZMİN GENEL KARAKTERİSTİKLERİ

Turist profilindeki farklılıklar, turizm amaçlı yapılanmaların programlarında ve planlama aşamalarında farklılıklar oluşturmaktadır.

Tablo 2. Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Genel Karakteristiklerinin Karşılaştırılması
([3], [8], [9], [11], [12])

	KİTLE TURİZMİ	EKOLOJİK TURİZM
İlkeler ve Kavramlar	<ul style="list-style-type: none"> Hızlı gelişme Maksimum kar Çevreye saygısız, agresif Planlanmamış Kısa Süreli Devamlı olmayan Fiyat bilinciyle yapılan Düşüncesiz eylem Büyük ölçekli turistik işletme Denetimsiz gelişme Ağır alt ve üst yapı gereksinimi Kaynak tüketimi kontrolsüz Organize kitle turisti Atıl kapasite oranı yüksek Sürdürülebilir kalkınma ile uyumsuz Taşıma kapasitelerini zorlayıcı Mimari ürünlerin benzerliği İç turizmin gelişimini engelleyen Yabancı turizm firması denetimli 	<ul style="list-style-type: none"> Yavaş gelişme Optimum kar Çevreye saygılı, tedbirli Planlı Uzun süreli Sürekli Değer bilinciyle yapılan İyi düşünülmüş eylem Küçük ölçekli turistik işletmeler Denetimli sınırlı gelişme Optimum alt ve üst yapı gereksinimi Kaynak kullanımında faydacı, sürdürülebilir Çevreci, maceracı turist Atıl kapasite riski yok Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine paralel Taşıma kapasitelerine göre planlanmış Mimari ürünlerde çeşitlilik İç turizmi destekleyen Yerel turizm yatırımcıları denetimli
Stratejiler ve Planlamalar	<ul style="list-style-type: none"> Önce gelişme, sonra plan Tasarım merkezli Proje-rehber tasarımlar Yaygın tasarım Yeni yapıların inşası öncelikli Ortak isteklerin sağlanması Her yerde turizm Uluslararası mimarlık Sadece bölge planı seviyesi Hassas alanlarda yoğun yapılaşma Dış girişimci tarafından yatırım Dış girişimcinin yönlendirmesi Turizm için iş imkanı Ziraat ekonomisinin zayıflaması İleri teknoloji 	<ul style="list-style-type: none"> Önce plan, sonra gelişme Kavram merkezli Bölgesel ve yerel planlama Alan için tanımlanan proje Mevcut yapıların kullanımı öncelikli İstek sınırlaması Turizm bölgelemesi Geleneksel-bölgesel mimari Makro ölçekte ekolojik planlama Hassas alanların korunması Sadece yerli girişimci Yerel potansiyele göre iş Yöresel kalkınma için iş imkanı Ziraat ekonomisinin güçlenmesi Yöresel yapım teknolojisi
Politik Bakış Açıları	<ul style="list-style-type: none"> Dış kaynaklı uyumsuzluk Yüksek sezon kapasitesi Standart paket tur tatili Yüksek kar amaçlı Tur acentası sistemi 	<ul style="list-style-type: none"> Dış ve iç kaynaklı uyum Optimum sezon süresi Bireysel tatil programları Optimum kar amaçlı Tur acenta sistemi dışında
Temel gereksinim	<ul style="list-style-type: none"> Turizm sezonunda yığılma Reklam Etkili Satış Ekonomik kar için turizm Deniz-güneş-kum 	<ul style="list-style-type: none"> Tatil periyotlarının yılın tümüne yayılması Turist eğitimi Verimli satış Turizmden kar sağlamak Alternatifi sınırsız doğayla uyumlu eylem

Tablo 2’de genel karakteristikleri; planlama ilkeleri, stratejiler, politik bakış açıları ve gereksinimler başlıklarında karşılaştırılan turizm türlerinden kitle turizminin; yoğun kullanım dolayısıyla iyi planlanması gereken, ekonomik hedefler için ekolojiyi göz ardı eden çizgide, ekolojik turizmin ise; düşük kullanımlı, ekolojik süreklilik için ekonomiyi optimumda tutan, yerel girişimci ağırlıklı bakış açıları içinde geliştiği söylenebilir.

5. KİTLE TURİZMİ VE EKOLOJİK TURİZMİN MİMARİ KARAKTERİSTİKLERİ

Yatırımcıların ve tur operatörlerinin kısa sürede (7-15 günlük konaklama süresi) yüksek kar beklentilerinin, turistlerin düşük maliyetli standart konaklama kalitesi, mekânda aşinalık ve güven isteğiyle birleşmesi, kitle turizminin hedeflerine uygun olarak, kıyı ve kırsal mekanlarda büyük alanlara yayılan tatil köyü ve 4-5 yıldızlı otel gibi mega komplekslerden oluşan bir turizm mimarlığı oluşturmuştur [3], (Resim 8).

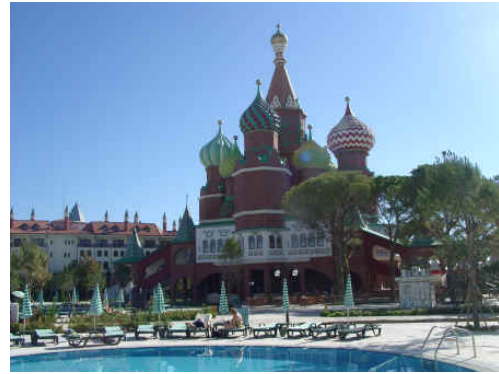
Resim 8. Kitle turizminin hakim olduğu Antalya, Belek kıyılarındaki tatil köyü ve otellerin yerleşme dokusu görünümü

Dış mekânla (kentsel, tarihi, doğal ve kültürel çevre) kültürel etkileşime kapalı, daha çok iç işleyişe yönelik bu tesisler özünde; kitle turistinin tüm beklentilerini sınırlı bir arsa içerisinde, tasarlama nitelikleri uluslararası boyut kazanmış mekânlarda karşılamayı amaçlamaktadır. Bunun nedeni kitle turizminin planlama stratejisinin, turistin kısıtlı süresinin organizatörler tarafından verimli bir

şekilde önceden planlanması anlayışına dayanmasıdır [3].

Resim 9. Antalya kıyılarında concorde uçak temalı otel

Resim 10. Antalya kıyılarında Kremlin Sarayı temalı tatil köyü

Tüm çevre verilerini yok sayan ya da bir kısmını önemseyen, tasarıma bütüncül yaklaşmayan planlamaların nitelikli sonuçlara ulaşamayacağı bir gerçektir.

Mimari ürünün özneliği ve başarısı yapının içinde yer aldığı çevre koşullarının (topografya, iklim, doğal ve yapıllı çevre verileri, sosyo-kültürel yapı, kanun ve yönetmelikler) iyi saptanarak, planlamaya doğru ve yerinde aktarılmasına bağlıdır.

Bu noktada kitle turistin beklentilerine bakıldığında aynılık, maksimum düzeyde aşinalık görülmektedir. Bu beklentiler yapıllı çevreye sınırlı biçimlenişler ve uluslararası üslup olarak yansımaktadır [9], (Resim 9,10,11).

Tablo 3. Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Mimari Karakteristikler Bakımından Karşılaştırılması
([8], [11])

	KİTLE TURİZMİ	EKOLOJİK TURİZM
İhtiyaç Programı	<ul style="list-style-type: none"> • Binli kapasite • Uluslararası standartlar • Sınırlı büyüklükte alan • Otel, temalı otel ve tatil köyü gibi mega tesisler • Konforlu yatak kapasitesi • Deniz-kum-güneşe yönelik sınırlı eylemler • Animasyonla rahatlama 	<ul style="list-style-type: none"> • Yüzlü ya da onlu kapasite • Yerel standartlar • Tüm çevre • Pansiyon, butik otel, hostel, oberj gibi küçük ölçekli tesisler • Orta seviyede konfor • Doğal çevreye dönük sınırsız eylemler • Yürüme, tırmanma, avlanma vb
Yer-Mekan	<ul style="list-style-type: none"> • Temelde kıyı şeridi (nehir-göl-deniz) • Belirli kıyı şeridinde yığılma • Sınırlı alanda yüksek yoğunluk • Yeni mekanlar oluşturma ağırlıklı • Sezon dışı atıl yatak kapasitesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekolojik hassasiyeti olmayan yerlerde • Doğaya dengeli yayılmış • Düşük yoğunluk • Atıl yapı tsoklarının kullanımı öncelikli • Atıl kalma riski yok
Biçim ve Estetik	<ul style="list-style-type: none"> • Karmaşık tasarım • Uluslararası üslup • Endüstrileşmiş yapım teknolojisi • Yanlış imaj oluşumlarına açık biçimleniş • Doku içinde uyumsuz • Aşırı yapılaşma ile görsel kirlilik • Temalı oteller ve kitsch ürünü yapılar • Karmaşık dekorasyon • Yerel mimariyi dışlayan • Yerel malzemeyi kullanmayan • Kültürel kimliği dejenere eden 	<ul style="list-style-type: none"> • Basit tasarım • Bölge mimarisi • Yerel yapım metotları • Doğru imaj aktarımına yönelik biçimleniş • Dokuyla uyumlu • Sınırlı yapılaşmayla araziye uyum • Kültürel kimliği yansıtan çağdaş yapılar • Yerel dekorasyon • Yerel mimariyle içi içe uyumlu • Yerel malzeme ağırlıklı • Kültürel kimliğe saygılı
Arazi Parçası	<ul style="list-style-type: none"> • Tasarıma göre düzenlenmiş arazi • Çevreyle uyumsuz bitkilendirme • Yerel doku içinde yabancı görünüm • Kıyı alanında uygunsuz doku oluşumları 	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal arazi dokusuna göre oluşan tasarım • Doğal bitki örtüsü • Yerel doku içinde uyumlu görünüm • Çevre ekolojisini bozmayan yapılaşma

Resim 11. Belek kıyılarında uluslararası üslupta otel

Sonuç olarak tablo 3'de belirtilen mimari karakteristikler kitle turizmi mimarisinin belirleyicisi olmaktadır. Kitle turizmi mimarisi, kıyı mekânlarını görsel ve mekânsal çeşitlilikten uzak, yerel kimlik ve niteliklerden yoksun, yöre mimarisini ve yapım sistemlerini göz ardı eden, yaygın karakterli

ve yoğun nüfuslu, uluslararası standartlara uygun planlama ve tasarımlara yönelterek, görsel kirlilik yanında mimari kimliksizliğe de neden olmaktadır.

Sorun, beklenen standart ve mimari biçimlenişin kent yaşamının bir ürünü olmasıdır. Oysa, turizm eylemleri, özellikle de kitle turizmi; deniz-kum-güneş üçlüsünün bulunduğu kıyı mekânlarını kullanmaktadır. Kıyıları pek çok yaşam türünü barındıran hassas ekolojik alanlardır. Kıyı ekolojisi ve morfolojisi; kıyılarda tasarlanacak turistik tesislerin yerleşiminde, tasarımında, biçimlenişinde ve malzeme seçiminde etkili olarak, mimari çeşitliliği artırmalıdır.

Kitle turizminin ve onu destekleyen tüm yan eylem alanlarının belirli sezonda tam kapasiteyle çalışabilen, sezon dışında yılın önemli bir kısmında atıl kalan, kıyı mekânı üzerinde yan yana ve yoğun yapılaşmasının, turizm eylemi yapılan her çevrede “çevre sorunları” adı altında bir dizi olumsuzluğa neden olduğu bilinmektedir. Bugün kitle turizmini hedefleyen ülkeler “her yerde aynı turizm mimarisi” ve etkilerinden kaynaklanan kimliksizlik sorunuyla karşı karşıya kalmıştır.

Çevreci turist profilinin çevreye duyarlı, maceracı bir ruha sahip olması, kendi başına dolaşma, halk içinde halkla birlikte genel yaşam standartları içinde konaklama isteği, doğayla bütünleşen ancak onun taşıma kapasitelerini zorlamayan, yöresel mimariyle uyumlu ve saygılı bir planlamayı ve yapılaşmayı öngörmektedir (Resim 12). Bu da pansiyon, butik otel, hostel, apart otel, oberj, motel gibi küçük ölçekli konaklama yapılarını kapsamaktadır [2], (Resim 13).

Resim 12. Ekolojik turizm yerleşmesine bir örnek, Kaş-Kekova/ Kaleköy

Resim 13. Doğayla uyumlu kamping konaklama birimleri

Mevcut atıl yapıların yeniden işlevlendirilerek turizm sektörüne kazandırılması, çevreci turistin beklentisini karşılayacak düzeyde görsel ve kültürel çeşitlilik yaratmakta ve arzın daha az yapılaşmasını sağlamaktadır (Resim 14,15).

Resim 14. Eski yapıların yeniden değerlendirilmesi, Fethiye

Resim 15. Eski yapıların yeniden değerlendirilmesi, Fethiye

Yeni yapılaşmalar için geçmiş kültürlerin yaşama ve mekâna dair verilerini saptamak ve bunları özümseyerek taklide ulaşılmayacak ölçüde tasarımlara aktarmak önemlidir. Ancak bu yorum yeni bir akım olarak gelişen temalı oteller veya kitsch kavramlarına varan sonuçları doğurmamalıdır [2], (Resim 9,10).

Kitle turizmi ile ekolojik turizmin mimari karakteristikleri yukarıda yapılan açıklamalar kapsamında; ihtiyaç programı, yer-mekan, biçim ve arazi parçası bakımından karşılaştırıldığında (tablo 3); ekolojik turizm mimarisinin

koruyarak kullanma önceliği içinde, gerekirse az ve nitelikli yapılaşmayı öngördüğü anlaşılmaktadır. Kitle turizmi ise yeni çevrelerde yeni pazarlar oluşturabilmek için yeni ve çarpıcı mimariler istemektedir.

6. KİTLE TURİZMİ VE EKOLOJİK TURİZMİN ÇEVRESEL ETKİLERİ

6.1. Doğal Çevre Üzerindeki Etkiler

Kitle turizmi yaygın karakteri, yoğun yapılaşması, ağır alt yapı hizmetleri, büyük ölçekli tüketim eylemi ve atıkları sebebiyle çevrenin taşıma kapasitelerini zorlayan ve zaman zaman aşan, doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri çoğunlukta olan bir turizm hareketi olmuştur. İyi planlanamaması ya da planlamaya cevap verebilecek nitelikli alt ve üst yapı yanında, pazar ve eğitilmiş iş gücü sağlanamaması da çevre sorunlarının boyutunu arttırmaktadır.

Makro ölçekli planlamaya bağlı arazi kullanım kararlarındaki yanlışlık ve yoğun yapılaşma sebebiyle, hassas ekolojik alanlar olan deniz, göl, gölet ve nehir kıyıları ile orman ve tarım alanlarının kitle turizmine açılması, bu alanlarda yaşayan flora ve fauna üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Biyotoplar bölünmekte, tür kayıpları oluşmakta, üreme alanları yitirmekte veya küçülmekte, dolayısıyla bu mekânlar üzerinde ciddi çevresel kayıplar oluşmaktadır [13].

Tarım alanları için gerekli suyun turistik sezonda konaklama nüfusu yüksek tesislere yönlendirilmesi tarım alanlarında sulama sorunları yaratmaktadır. Katı atıkların toplama, depolama, ayrışım ve geri dönüşüm sorunları turistik alanlarda kötü koku ve görsel kirlilik yaratmaktadır (resim 16). Sıvı atıkların alt yapı sorunu yaratması yanında, deşarjlarının arıtılmadan su kaynaklarına yönlendirilmesi bu kaynakların kirlenmesine ve suya bağlı turistik eylemin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Resim 17). Yoğun yapılaşma ile flora azalmakta ve toprak erozyonu yaşanmaktadır. Doğal

çevreyi olumsuz etkileyen bu sorunlar kitle turizminin yoğun tüketimlerinin gerçekleştiği alanların temel sorunlarıdır. Bu yüzden kitle turizminin gelişiminin durdurulması veya yavaşlatılması ve kayıpların geri kazanımının planlanması gerekmektedir. Geri kazanımların çok yüksek maliyetler gerektirmesi ayrı bir finansman sorunu yaratacaktır.

Resim 16. Kentsel Çevrede Kirlilik

Resim 17. Doğal Çevrede Kirlilik

Alternatif turizm arayışlarının temelinde kitle turizmine karşı oluşan tepkiler ve çevreci sivil toplum örgütlerinin toplulukları kaynakların yok olması konusunda uyararak, bilinçlendirmesi yatmaktadır. Bu gerekçelerle oluşan ekolojik turizmin mevcut doğal kaynakları koruyarak ve yeni yaşam alanları geliştirerek tür kayıplarını engelleyeceği, katı-sıvı atıkları dönüştürerek, ayrıştırarak yeniden kullanılacağı, su kaynaklarının kullanımını optimumda tutacağı, kıyı ve ormanlık alanlarda sınırlı alanda sınırlı eylemler planlayacağı öngörülmektedir. Bu yüzden doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin yüksek maliyetler gerektirmeksizin tolere edilebilir düzeylerde olacağı veya hiç olmayacağı söylenebilir [14].

6.2. Yapılı Çevre Üzerindeki Etkiler

Fiziki planlama ürünü mimari mekânlarda yöre potansiyellerinin terk edilerek yeni yerleşmeler kurulması, yöresel mimarinin göz ardı edilmesi, yoğunluk ve benzer mimari biçimlenişler kıyı mekânı ve ormanlık alanlar üzerinde görsel kirlilik oluşturmaktadır.

Kitle turizmi yer aldığı yapılı çevre üzerinde öncelikle arazi kullanımlarının değişimine neden olmaktadır. Tarım arazileri, zeytinlikler ve bakir koylar yoğun turistik yapılaşmaya açılarak yeni yerleşmeler oluşturulmaktadır. Korunması gerekli özgün kentsel alanlar yeni mega konaklama yapılarıyla zedelenmektedir. Bina kullanımları da değişmekte birincil konutlar ikincil konut, pansiyon veya otel olabilmektedir [14].

Resim 18. Kıyı mekânı üzerinde bir tatil köyü inşası

Ekolojik turizm yapılaşması ekolojik planlama kapsamında belirlenecek arazi kullanım kararlarına uyumlu gelişecektir. Küçük ölçekli bir turizm hareketi olmasından ötürü yoğun yapılaşma ve yeni yerleşmelerin tersine, mevcut atıl yapıların yeniden değerlendirilerek, gerekmedikçe yeni yerleşme oluşturmama stratejisi bulunmaktadır. Yeni oluşturulacak yerleşimlerde de sürdürülebilir ekolojik mimarinin tasarım ölçütlerine dayalı, geleceğin 3E (ecology, energy, environment) ve 3R (reduce, recycle, reuse-recover) sorununa da çözüm üretecek uygulamaların yapılmasını ön görmektedir [15].

Bu kabuller mevcut geleneksel mimari anlayışın kültürel zenginliğiyle korunmasını sağlması yanında, kaynakların turistik

yapılaşma eylemleriyle kirlenmesini önleyecek ve sürdürülebilir ekolojik mimarinin gelişimine katkıda bulunacaktır.

6.3. Sosyo-Kültürel Çevre Üzerindeki Etkiler

Kitle turizminin en önemli olumsuzluklarından biri de turizme hizmet eden yöre insanı üzerinde olmaktadır. Turistleri yerli toplumdaki yabancılar olarak, bütün gereksinimlerinin karşılandığı bir yapay çevre oluşturulması, turistlerin yöre insanıyla karşılaşma olasılığını böylelikle; kültürel etkileşimi ve yerli halkın ekonomik fayda beklentisini ortadan kaldırmaktadır. Sonuçta halk turizm eylemine turistlerle iletişim kuramayan hizmet elemanı olarak katılmakta, bu da ilişkilerin sağlığını etkilemektedir [16].

Kitle turizmine katılan bir kısım yöre halkının da turizmi sadece kar amaçlı eylem olarak görmesi ve sunumlarını tamamen turistin istemine göre şekillendirmesi, halkın öz kimliğini kaybetmesine neden olmaktadır. Yöre halkı kendini turistin görmek istediği çizgiye görünüşte taşıyarak oryantalizme ve standartlaşmaya yönelmiştir. Sonuçta kültürel kimliğin yitilmesi, kimliğin aynışması veya kültürel bozulma ortaya çıkmaktadır [16].

1990'ların başlarında konuşulmaya başlanan ekolojik turizm olgusu kavramsal olarak incelendiğinde, kültürel etkileşim ağırlıklı olması, yerel girişimciyi desteklemesi, geleneksel yaşam tarzını bir arz ögesi olarak kabul etmesi gibi geleceğe yönelik olumlu sosyo-kültürel hedefler içerdiği görülmektedir. Bu yapısından dolayı turizmin olumsuz etkilerini en aza indirgeyeceği düşünülmektedir.

Tablo 4'de kitle turizmi ve ekolojik turizm; doğal, yapılı ve sosyo-kültürel çevre üzerindeki olası etkileri bakımından karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 4. Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması
([8], [13], [14])

	KİTLE TURİZMİ	EKOLOJİK TURİZM
Doğal Çevre	<ul style="list-style-type: none"> Tarım alanlarının yok olması Arazi kullanımlarının değişmesi Toprak- su - hava kirliliği ve insan üzerindeki olumsuz etkileri Doğal morfolojinin bozulması (kıyı, dağ, göl vb.) Su, toprak ve havada yaşayan flora ve fauna'nın yaşam alanlarının daralması Denize bağlı rekreasyon eylemlerinin olumsuz etkilenmesi Aşırı su kullanımı sonucu su kaynaklarının tükenmesi Çevresel kirlilik ve yoğun yapılaşma nedeniyle tür kayıpları, ekolojik dengenin bozulması Hayvanların ticari mal olarak tüketilmesi Rekreasyon olanaklarının azalması Kıyı alanlarının bozulması Orman alanlarını tahrip olması 	<ul style="list-style-type: none"> Tarım alanlarını koruyan Arazi kullanım planlamasına uyan Toprak, su ve havayı koruyan Doğal morfolojiye uyumlu Flora ve fauna habitatlarının korunarak, nitel ve nicel kalitelerinin artırılması Doğal çevreye bağlı rekreasyon eylemlerinin sınırlı kullanım hedefli Optimum su tüketimi ve yeraltı su kaynaklarının korunması Tür kayıplarını engelleyerek, yaşam alanlarını genişletme hedefli Hayvanların sadece gözlemlenmesi Sınırsız doğal eylem Kıyıların sınırlı kullanımı ve korunması Orman alanlarında sınırlı eylem
Yapılı Çevre	<ul style="list-style-type: none"> Şerit halinde genişleme ve yayılma sonucu kesintisiz kıyı yerleşimi oluşması Arazi kullanımlarının değişmesi (konutların otele dönüşmesi gibi) Turistik yerleşmenin ikincil konut alanlarıyla boğulması Alt yapının aşırı yüklenmesi Yapılı alanın kontrolsüz çoğalması Yeni yerleşmeler oluşturma Yeni mimari stiller ve binalar Binli yoğun kullanımlı kapasite Kimliksiz yapılaşmaya bağlı estetik bozulma Yanlış yapılaşma ile erozyona sebep olunması Turist trafiğinden kaynaklanan hava kirliliği 	<ul style="list-style-type: none"> Strateji planına bağlı arazilerde araziyle uyumlu gelişme Arazi kullanımlarının değişmemesi hedefli İkincil konutların pansiyon olarak kullanımı Mevcut alt yapının kullanımı Atıl yapı stoklarının değerlendirilmesi Mevcut yerleşmelerde gelişim Tarihi binaların korunarak yeniden kullanımı Onlu veya yüzölçümlü kapasiteler Geleneksel kimliği yansıtan binalar Yeni yapılaşmalarda ekolojik tasarım verileriyle kontrollü yapılaşma Çevreci turistin yere ve halka katkısı
Sosyo-Kültürel Çevre	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi zenginliklerin bilinçsizce pazarlanması sonucu oluşan kültürel kayıp Dildeki kelimelerde değişim Genel anlamda geleneksel değerlerin zayıflaması Toplumsal katmanlar arası çatışmanın artması Yaşam biçiminin değişimi Sezonluk göçlerin artması Turizm sezonu içinde turistik bölgelerde aşırı yüklenme (kalabalıklaşma) Doğal çevrenin bozulmasının insanlar üzerinde yarattığı psikolojik olumsuzluklar 	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi zenginlikleri korunmasıyla oluşan kültürel zenginlik Kültürler arası iletişim İthal kültürün tanınması yanında öz kültürün güçlenmesi ve tanıtılması Yerel girişimci katılımıyla toplumsal katmanlar arası çatışmanın azalması Özgün yaşam şeklinin arz ögesi olması Sezonluk göçün ortadan kalkması Yılın tümüne yayılan sezon süresi ile yığılmanın oluşmaması Doğal çevrenin korunmasının insanlar üzerindeki olumlu etkisi

Ancak belirttiğimiz gibi ekolojik turizmin uzun süreçte gerçekleştirilebilecek hedefleri Rio toplantısına katılan 182 ülke tarafından kabul edilmiş ve çalışmaları başlatılmış olsa da,

halen bütüncül anlamda planlamaya aktarılmış değildir. Bu yüzden, kitle turizmi gibi çevresel etkilerini net bir biçimde görebilmek mümkün

olmamaktadır. Kitle turizmi kavramının da ortaya çıktığı yıllarda ideal bir turizm hareketi olarak görüldüğü, ancak çevresel ve sosyo-kültürel zararlarının uzun süreler sonra anlaşılabilirdiği ve bu yüzden alternatif turizm hareketlerine gereksinim duyulduğu unutulmamalıdır.

İdeal gibi görünmesine karşın ekolojik turizmi desteklemeyen, uygulanabilirlikten uzak bir ütopya olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Dinç'e (1995) göre;

- Küçük ölçekli turizm gelişimi, büyük ölçekli turizm sorununu engelleyemez,
- Alternatif turizm politikaları uzun süreli olup, kuramsalda kalmakta ve pratikte işe yaramamaktadır,
- Çözümlemeyi hedefledikleri sorunların karmaşıklaşmasına ve büyümesine neden olmaktadır,
- Alternatif turizm kavramı doğası gereği her yerde ileriye dönük bir eylem olamaz ve bazı durumlarda tehlikeli biçimde aldatıcı olabilir,
- Alternatif turizm önerdiği hedeflerin tersine, paket turların yayılmasına öncülük edecektir,
- Turistleri bilinçlendirerek çevresel sorumluluk yüklemek her zaman mümkün olmayacaktır,
- Mikro düzeydeki turizm belki duyarlı olarak planlanabilir, fakat makro düzeye çıkınca işin büyüklüğü ve karmaşıklığı nedeniyle hazırlanan program hantallaşır, denetlenemez ve planlanamaz,
- Alternatif turizmle birlikte turist yükünün mevsim ve alanlarını genişletme politikası aldatıcı olabilir. Bunlar duyarlı planlama adı altında büyüme politikalarıdır,
- Değişik toplum katmanlarının birbirleriyle çatışan çıkarları nedeniyle, akılcı, kapsamlı ve uzun süreli bir turizm planı üzerinde uzlaşmak mümkün olmayabilir.

Bu bakış açılarına rağmen unutulmamalıdır ki ekolojik turizm olgusu, kitle turizminin çevre, doğal kaynaklar, sosyo-kültürel yapı üzerinde yarattığı olumsuzlukların fark edilerek, giderilmesine koşut ortaya çıkmış

bir kavram, hareket ve planlama yöntemidir. Amaç dünyaya daha az zarar veren bir turist profili ve turizm türü oluşturmaktır.

Bu noktada şunun altını çizerek belirtmek gerekmektedir ki ekolojik turizm planlaması, ülkesel, bölgesel, yerel ekolojik ve biyolojik envanterlerin hazırlanması, biyotop haritalarının oluşturulması, hassas alanların tespiti ve bunlara bağlı arazi kullanım kararlarının oluşturulmasından sonra [17], planlamaya halkın ve sivil toplum örgütlerinin de katılımı sağlanarak, yerel halkın eğitimi ve çevre koruma bilincinin geliştirilmesiyle mümkün olabilecek geniş tabanlı ve uzun süreli bir turizm hareketidir.

Turistlerin, kendi çocuklarının geleceğini güvence altına almak adına kaynakların sürdürülebilirliği ve daha nitelikli turizm pazarı oluşturulması konularında bilinçlendirilmeleri için yerel, bölgesel, ulusal ve küresel ölçekli bilgilendirme kursları, propagandalar ve uluslar arası işbirlikleri düzenlenmelidir. Küçük yaş gruplarından başlayacak eğitim programları üretilerek, örgün eğitimin kapsamına alınmalı ve çevre koruma bilincini geliştirmeye yönelik yarışmalar düzenlenmelidir.

Bu bilinçlenme çalışmaları yapılmaksızın geliştirilecek her strateji, plan ve turistik eylem istenilen amaca ulaşmayacak, karakteri sebebiyle ekolojik turizm kitle turizminin neden olduğu olumsuz etkilerden daha fazlasına neden olabilecektir.

SONUÇ

Karşıt karakterli bu iki turizm hareketinde temel sorun "kitle turisti-bireysel çevreci turist", "mega işletme-küçük işletme", "büyük ölçek-küçük ölçek" sorunundan da öte, farklı ekolojik çevreler için öngörülen "gelişme-yapılaşma" sınırlarının iyi tespit edilerek, dayanma eşikleri aşılmadan,

optimum düzeyde çevreyle uyumlu yapılaşmanın gerçekleştirilebilmesidir.

Karşılaştırma ile kitle turizminin etkilerinin bir kısmının turizm türüne bağlı etki olmanın yanında, iyi planlanamayan, kontrol edilemeyen ve çevre koruma bilinci eksikliğinden kaynaklanan bir turizm eyleminin etkileri olduğu saptanmıştır.

Kitle turizminin ekonomikliği sebebiyle tamamen göz ardı edilemeyeceği, dünya üzerinde kendi yaşam standartlarını seyahat ettiği ülkede arayan turistlerin sayısının azımsanmayacak ölçüde olduğu ve gelecekte de istem yaratacak kitle turistinin mevcut tesislere yönlendirilerek, kitle turizmine hizmet edecek yeni yapılaşmalara son verilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Turistin ve pazarın taleplerini karşılamak turizm planlamasının ve yatırımlarının temel unsurudur, Sorun gereksinim duyulan nitelikteki tesislerin inşa edilip edilemeyeceği değil, bu tesislerin nerede, hangi kabul edilebilir çevresel etkiler içinde ve nasıl bir mimariyle inşa edileceğidir. Çözüm çevresel verilerin planlamaya doğru ve yerinde aktarılmasıyla ilişkilidir. Yani stilden öte tanımlı arazi için geliştirilmiş arazi kullanım kararları içinde doğru oran, orantı, ölçek, malzeme, yoğunluk, büyüklük ve tasarım arasındaki dengenin kurulması gerekmektedir [8].

Doğal, yapılı ve kültürel çevre verileri açısından turistik tesisin inşa edileceği arazi güçlü ise binalar ona saygı gösterecek şekilde sessiz ve sakin; arazi parçasının verileri nitelikleri açısından sessiz ise binalar güçlü ve görkemli olabilir.

Bu anlayış içinde çöle inşa edilmiş bir Las-Vegas, Disneyland kabul edilebilir özellikler gösterebilir, ancak Ölüdeniz'e, Patara kumullarına, İztuzu'na, Kekova'ya ve sayısını çoğalta bileceğimiz ülkemizin veya diğer ülkelerin nadide pek çok doğa parçasına,

yeni turistik pazarlar oluşturmak adına Las-Vegas'lar inşa edilmemelidir.

Kitle turizminin en büyük planlama hatalarından biri güçlü arazi parçaları olan kıyı mekanları üzerinde güçlü mimari oluşumlar yaratarak ekolojik bozulmalara sebep olmasıdır, ki bu hata alternatif turizm türlerini gündeme getirmiştir.

Ekolojik turizmin kavramsal çerçevesi ve planlama ile ilgili hedefleri küresel ölçekte yaşanabilir çevreler, sürdürülebilir kaynak kullanımları ve olumlu turizm eylemlerini içermektedir. Özellikle fiziki ortamın üçüncü boyut kazandığı mimari tasarım noktasında kültürel kimliğin ve yerel zenginliklerin öne çıkartılması, mevcut atıl yapıların yeniden işlevlendirilmesiyle dünya üzerindeki yapılaşmış alanın doğal araziye oranını azaltmaya yönelik hedefleri takdire değerdir.

Halen tartışılan bir kavram olarak ekolojik turizmin gerçekleştirilebilmesi için birey ölçeğinden global ölçeğe kadar her ülkenin gerekli alt-üst yapı, envanter çalışmalarını hazırlaması gerekmektedir. Çevre konusundaki bilincin geliştirilmesi, turistin ve turizm eyleminde yer alacak tüm aktörlerin eğitimi ekolojik turizm için vazgeçilemez bir ön koşuldur. Çünkü turistlerin bilgilendirilme yoluyla bilinçlerinin arttırılması, ekolojik turizmin uygulanabilirliğini arttırıcı bir faktör olacaktır. Ayrıca bu çalışmalar gelecek nesillere yaşanabilir çevreler, kullanılabilir kaynaklar bırakılması açısından da önem taşımaktadır.

Hiçbir turist güzel bir çevrenin otel-tatil köyü veya diğer turistik tesislerle yapılaşarak bozulmasını, hiçbir seyahat organizatörü kendi seyahat sunularıyla doğal ve kültürel çevre özelliklerinin olumsuz etkilenmesini, hiçbir ülke de turizm eylemleri ile doğal yaşamın temellerinin ve gelecek nesillerin gelişme olanaklarının engellenmesini istemez [18].

Bu kaygıyla turistlere ya da turizm eyleminde bulunmayı düşünen kişilere gerçekleştirecekleri turistik eylemin niteliğine ve beledikleri konfor seviyesine bağlı olarak nasıl bir turistik organizasyona dahil oldukları karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

21. Yüzyıla girdiğimiz ve ciddi çevre sorunları yaşadığımız bu çağda bireysel veya organize kitle turistlerinin çevreyle dengeli ilişkilerde bulunabilmeleri için gerçekleştirdikleri turistik eylemin kapsamını bilmeleri ve çevre koruma bilincine sahip olmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] AYTUĞ, A., 1990, Makro ve Mikro Ölçekte Turizm Planlaması, Y.T.Ü. Yayınları, Yayın No:MF-MİM 90.022, İstanbul, s. 3,10
- [2] OVALI, P. K., 2006, "Farklı Turist, Farklı Turizm, Farklı Mimari: Çevreci Turist, Ekolojik Turizm, Ekolojik Turizm Mimarisi", Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, TMMOB Antalya Şubesi, Antalya, s. 256-262
- [3] DİNÇ, H., 1995, "Kitle Turizmine Dönüşük Politikaların Faturası ve Karşı Tepki: Alternatif Turizm Arayışları", Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, Alanya, M.S.Ü. Şeh. Böl. Pln. Böl., s. 108-117
- [4] FRITZ, G., 1998, "Uluslararası Antlaşmalar Çerçevesinde Sürdürülebilir Bir Turistik Gelişme Politikası", 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları 1. Uluslararası Turizm Sempozyumu, Y.T.Ü. Mim. Fak. ve Goethe Institut, İstanbul, s. 70
- [5] www.humboldt.edu, "Institute for Ecological Tourism-Ecotourism Defined"
- [6] www.world-tourism.org
- [7] www.ocio.deusto.es/formacion/ocio21/pdf/p11058.pdf, SCHWARTZ, G.M., SİLVA, R.N., "Ecological Tourism, Leisure and Man-Nature Relationship: Practitioners Viewpoint"
- [8] OVALI, P. K., 2002, "Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizm", T.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Programı, Mimari Eleştiri Dersi Çalışması, Edirne, s. 9,20,24,25,26
- [9] HİMMETOĞLU, B., 1992, "What Is Soft Tourism", Architecture of Soft Tourism Seminar, Y.T.Ü. Mim. Fak. ve K.T.Ü. Mim. Böl., Trabzon, s. 201,202,203
- [10] HIGHAM, J.E.S., CARR, A., 2002, "Profiling Tourists to Ecotourism Operations", Annals of Tourism Research, Volume 29, Issue 4, s.1168-1171
- [11] İNCEOĞLU, N., ÖNDER, D., ÇOLAKOĞLU, B., TONG, T., 1992, "Architectural Issues of the Soft Tourism", Architecture of Soft Tourism Seminar, Y.T.Ü. Mim. Fak. ve K.T.Ü. Mim. Böl., Trabzon, s. 36,37,38,39

- [12] ORAMS, M.B., 1995, "Using Interpretation to Manage Nature-Based Tourism", Journal of sustainable Tourism, Vol. 4, Issue 2, s.81-94
- [13] GÜNDÜZ, F., 1999, Turizmin Çevresel Etkilerinin Değerlendirilmesi ve Çevre Duyarlı Turizm Modeli, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s. 45
- [14] ÖZTÜRK, F., 1998, Turizm Mimarlığının Yarattığı Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s. 58,59,60
- [15] ALAMPAY, R.B.A., LIBOSADA, C.M., 2003, "Development of a Classification Framework on Ecotourism Initiatives in the Philippines", PASCN Discussion Paper No. 2003-04
- [16] ERBİL, A. Ö., 1995, "Kıyı Kesimi Turizm Yerleşmelerinde Modernlik Boyutu", Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, M.S.Ü. Şeh. Böl. Pln. Böl., Alanya, s. 388
- [17] ATABAY, S., 1992, "Soft Tourism and Ecological Planning", Architecture of Soft Tourism Seminar, Y.T.Ü. Mim. Fak. ve K.T.Ü. Mim. Böl., Trabzon, s. 110
- [18] DEMİR, T., 1998, "Turizm ve Çevre Etkileşimi", 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları 1. Uluslararası Turizm Sempozyumu, Y.T.Ü. Mim. Fak. ve Goethe Institut, İstanbul, s. 125
- [19] WEAVER, D.B., LAWTON, L.J., 2007, "Twenty Years On: The State of Contemporary Ecotourism Research", journal of Tourism Management, Volume 28, Issue 2, s. 1-12
- [20] www.fundp.ac.be/prelude/manifestations/rhodes/actes/maroudas.pdf, MAROUDOS, L., TSARDAS, P., "Parameters of Sustainable Development and Alternative Tourism in Small and Less Developed Island of the Aegean"